

Una economia política del turisme a Espanya

Curs: Economia i Ecologia Política del Turisme

Abans de començar amb el cas espanyol, anem a plantejar algunes qüestions sobre l'economia i ecologia política del turisme

El turisme! Quina alegria això de viatjar, conèixer món.....

Els relats del turisme han estat els relats de la indústria/el capital i predomina una narrativa edulcorada de la qüestió turística.

L'esquerra social i acadèmica s'encarrega de les coses serioses!

Els enfocaments radicals s'han centrat en l'anàlisi de les lògiques del capital productiu (industrial o agrari per exemple), els seus conflictes, etc.

En general, s'ha considerat la cosa turística com un tema menor, una frivolitat a la qual no s'han dedicat esforços analítics crítics.

La visió *orientalista* de bona part dels estudis crítics del turisme

- Les mirades crítiques es podrien emmarcar dins de l'escola del **desenvolupament desigual** – Colonialisme i turisme-.
- Destaca l'anàlisi crítica a les perifèries del Sistema Món (**Sud Global**).
- Anàlisi dels **impactes socio-culturals** associats a la penetració turística. Enfocament reforçat amb el ***gir culturalista***.

Emperò, turisme s'ha d'analitzar particularment com una potent via d'acumulació del capital.

Els Traveller's Cheque (American Express, 1891): els **inics de la financiarització** contemporània. El capital turístic és pioner en les lògiques financeres d'acumulació.

Dimensió poc explorada: entendre el capital turístic com un procés complex que és a l'hora un **laboratori mundial** de les lògiques d'organització tècnica i social de la **producció capitalista**.

El predomini d'una lectura dolça que es centra en la demanda, ha fet que la qüestió de l'explotació laboral i el món del treball quedin exclosos de l'anàlisi del turisme (inclosa la crítica).

Una altra qüestió ocultada és el nexa
turisme-naturalesa

**Les emissions de GEH del turisme
mundial equivalen a 5 vegades les de
l'Estat espanyol!**

A més, el capital turístic ha esdevingut el gran mestre de l'acumulació per desposseïció i s'ha erigit com la promesa del capitalisme verd!

Iberostar Praia do Forte (Bahia, Brasil)

Canvi substancial en les lògiques espacials del capital turístic

- Turisme fordista i especialització turística de l'espai en la producció en massa: **Sol i Platja**.

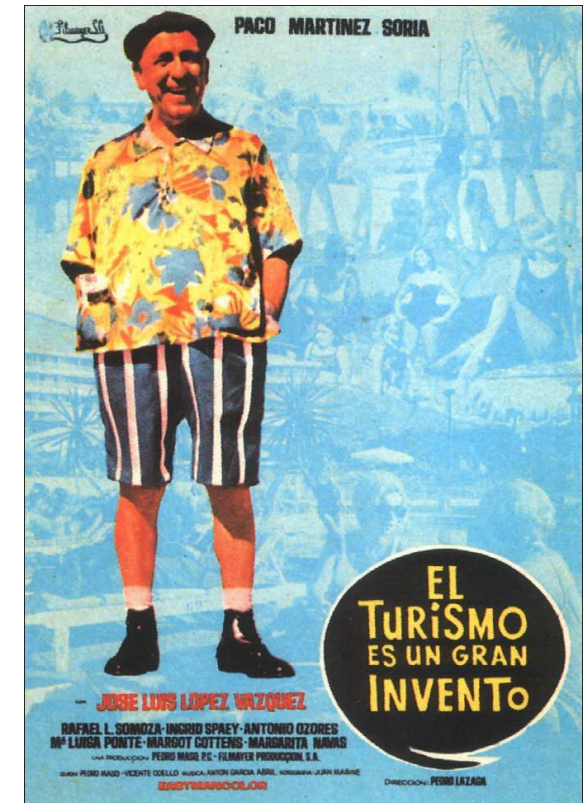

Canvi substancial en les lògiques espacials del capital turístic

- Amb la **crisi del capitalisme regulat**, la desindustrialització i la globalització, les **ciutats** dels països del capitalisme avançat s'han convertit progressivament en **mercaderies turístiques**.
- *En la gestió empresarialista de la ciutat, si no s'adopta la via turística d'acumulació, quina estratègia s'adopta en la lluita competitiva interterritorial?*

Ara, ja entram a mirar al cas espanyol.

EL MIRACLE (TURÍSTIC) DEL DESENVOLUPISME FEIXISTA!

Des del Franquisme, la qüestió turística ha ocupat un lloc central de l'agenda política.

El ministro Nadal afirma que solo hay turismofobia en Balears y Cataluña, y que es por razones políticas

El responsable de Turismo quita hierro a la preocupación en las islas por una saturación turística que ya denuncian hasta los hoteleros

Alberto Magro | Berlín. Enviado Especial | 08.03.2017 | 17:52

El rechazo que empieza a generar el exceso de turistas de los últimos años solo se detecta en Balears y Cataluña, donde el malestar con la masificación y sus incomodidades **"no es tanto un fenómeno social como político"**. Así que la saturación no existe, son peleas partidistas. O eso opina **el ministro de Turismo, Álvaro Nadal (PP)**, que con esa declaración ha estrenado el cargo ante la prensa internacional que sigue hoy el inicio de la principal feria turística del mercado alemán, la ITB berlinesa.

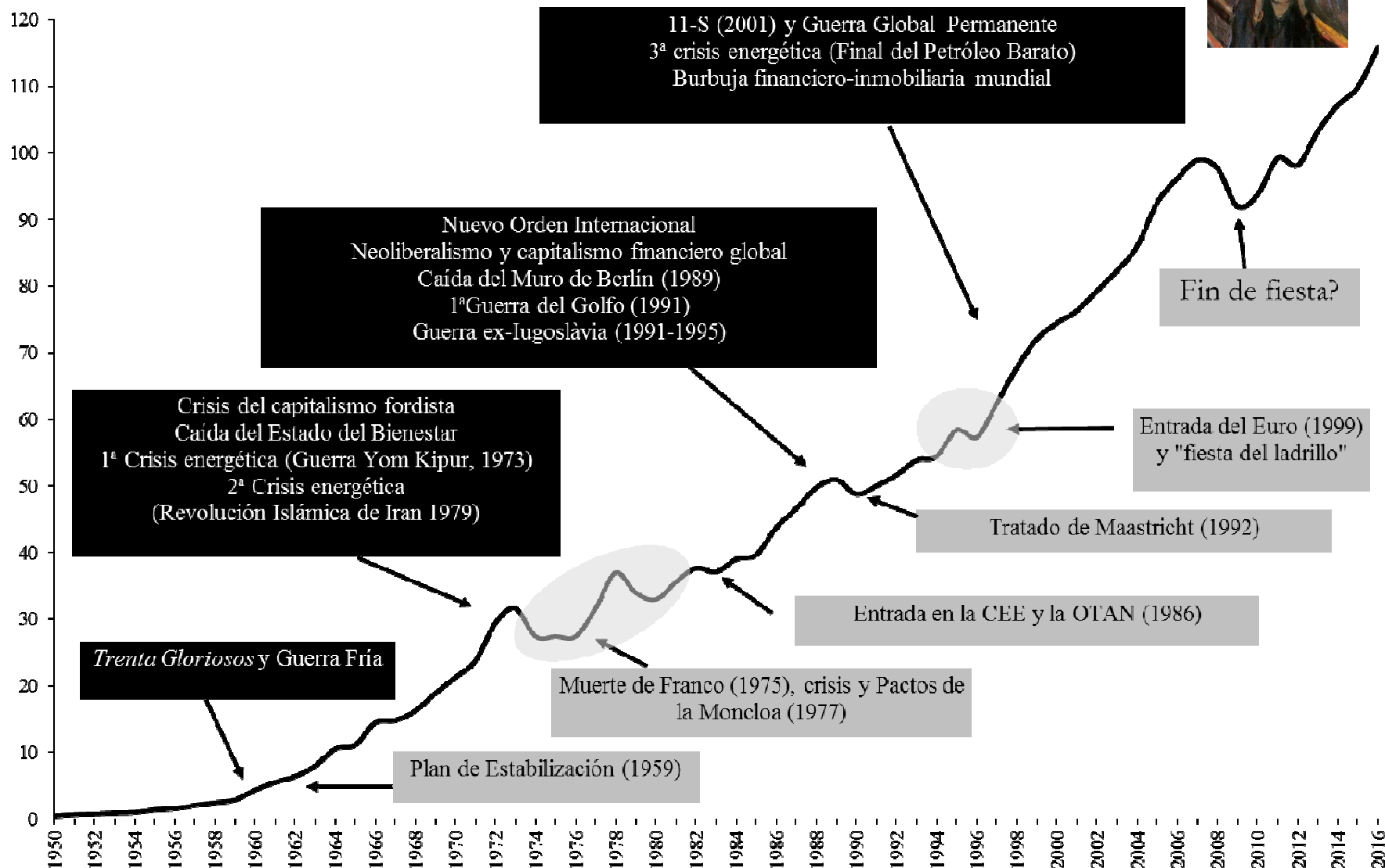

El ministro Nadal, hoy, debatiendo con Biel Barceló, vicepresidente balear, en el stand de las islas en la ITB. **David Costa**

La respuesta más polémica de Nadal ha llegado precisamente a preguntas de un reportero alemán, que trasladaba al ministro la **preocupación** de los touroperadores del mercado alemán con estos **síntomas de hartazgo** en los destinos turísticos. Nadal no ha negado el fenómeno, pero lo ha acotado

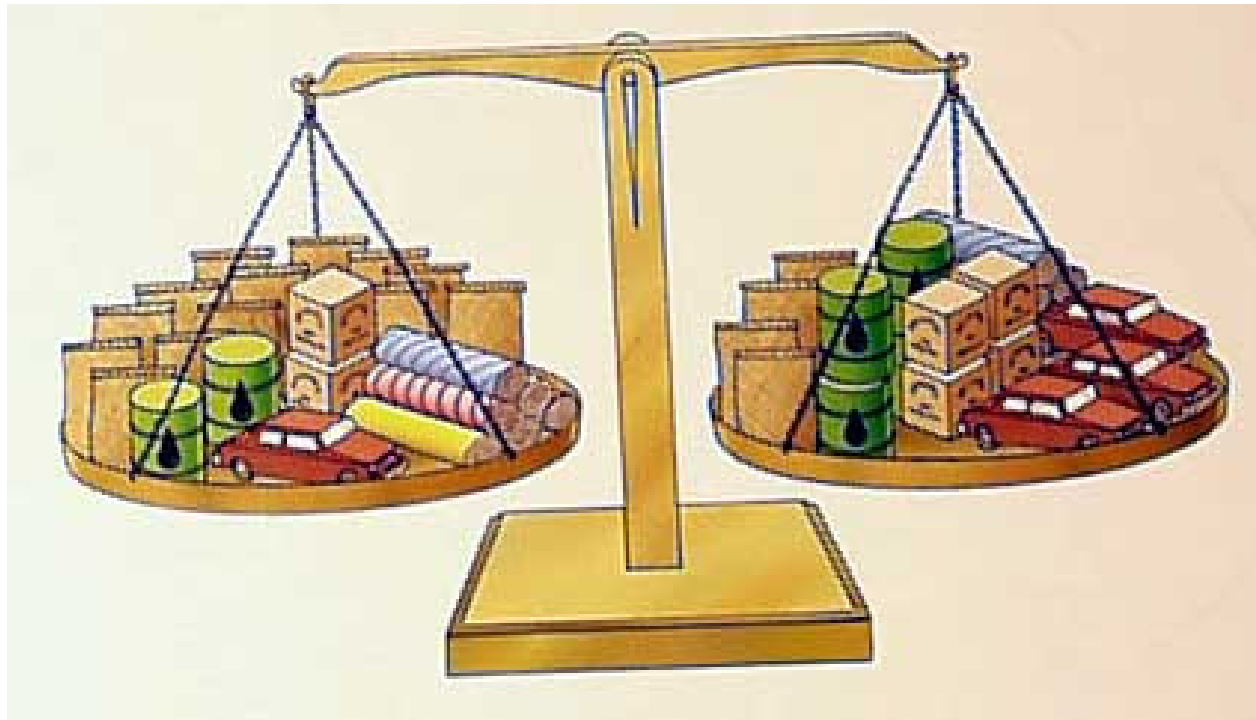
La ràpida expansió turística en xifres

(milions de visitants)

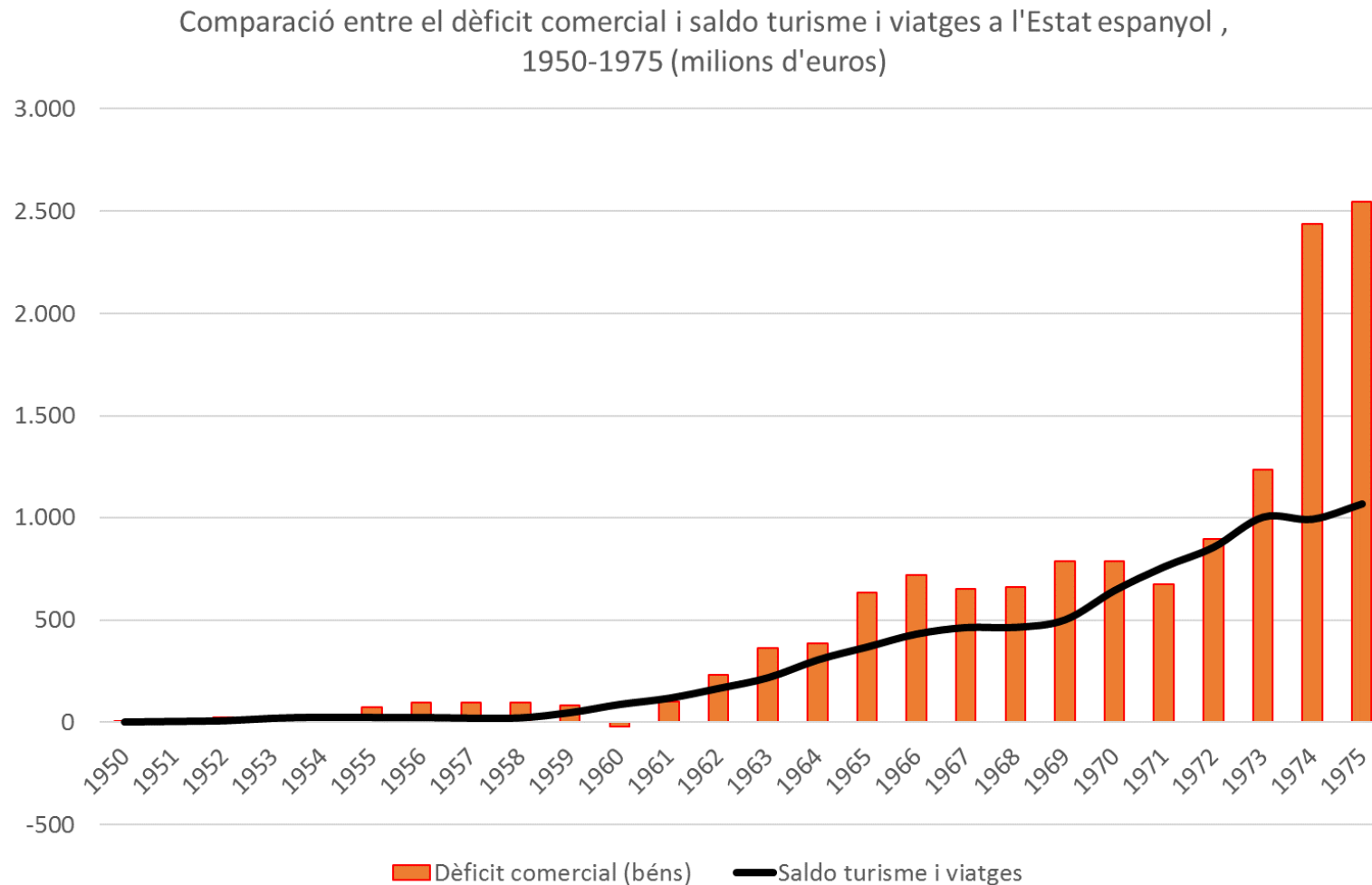

Un aspecte sovint oblidat, les divises turístiques
oxígen financer del capitalisme espanyol. Paper clau
en equilibrar la balança comercial

Les divises turístiques foren la palanca financera del règim
feixista

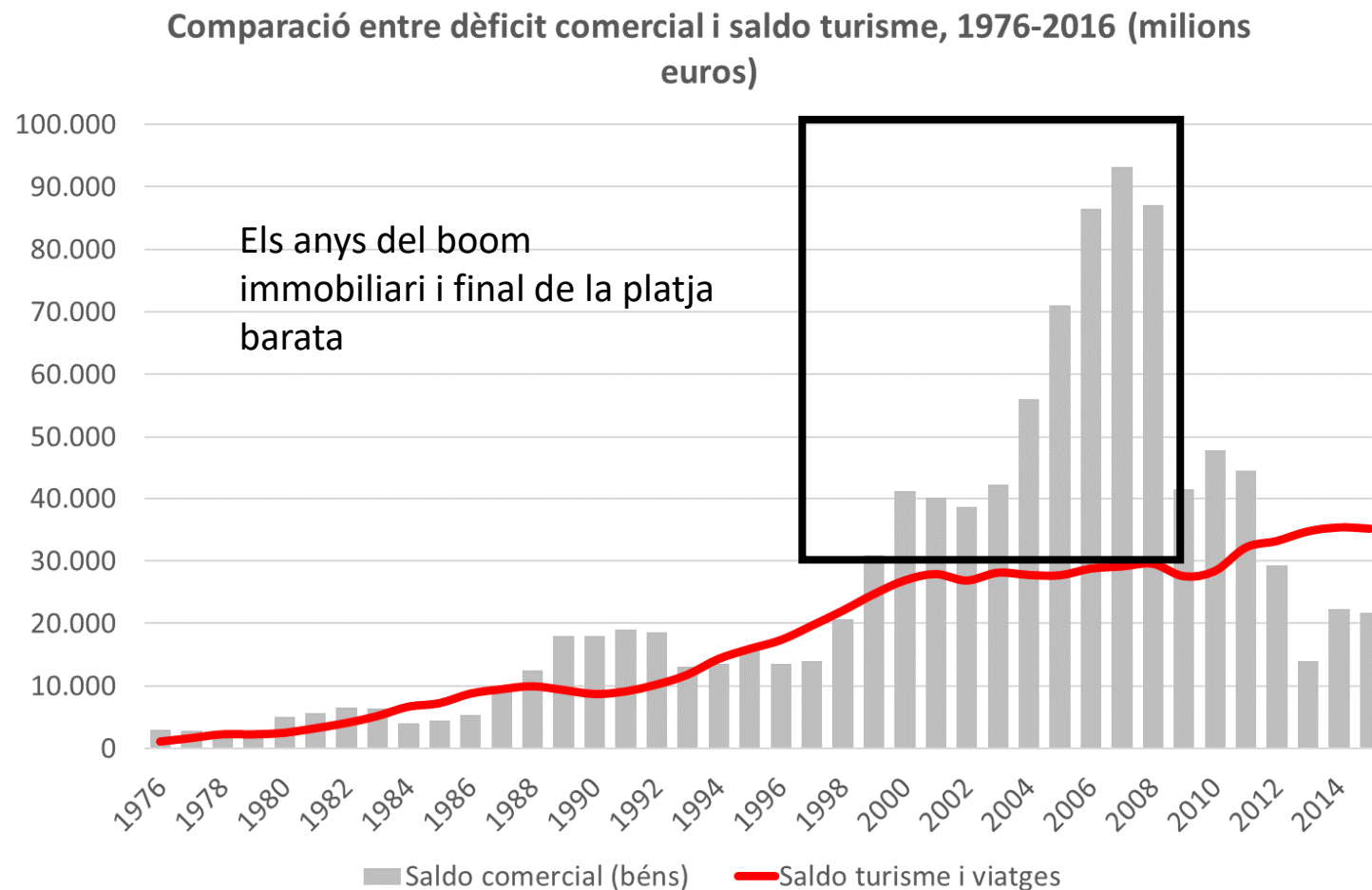
Un aspecte sovint oblidat, les divises turístiques
oxígen financer del capitalisme espanyol. Paper clau
en equilibrar la balança comercial

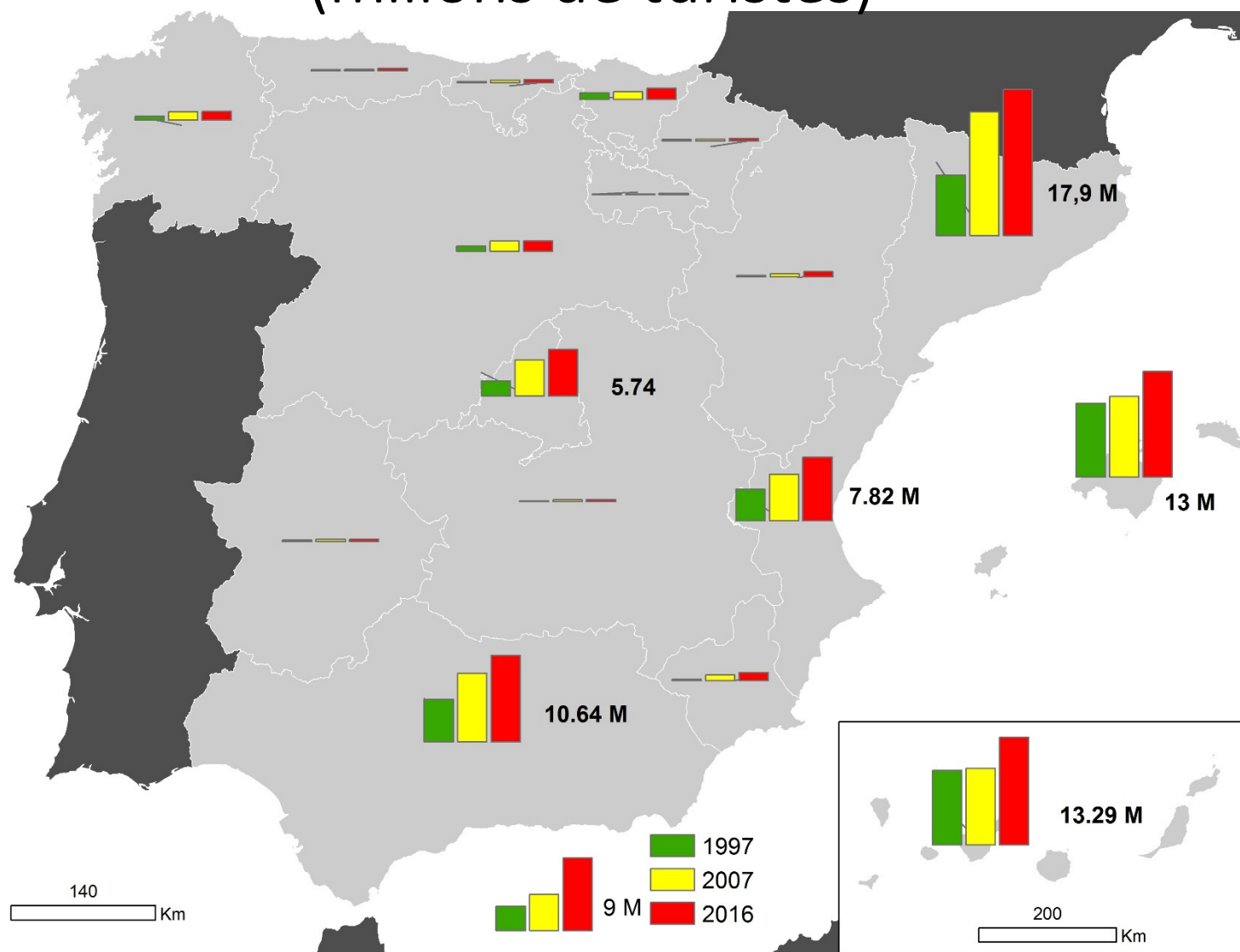
LA MARBELLA DE GIL I GIL: EL PARADIGMA

Espanya deixa de ser un destí barat: el final de la pesseta barata, l'entrada de l'euro i la bombolla immobiliària.

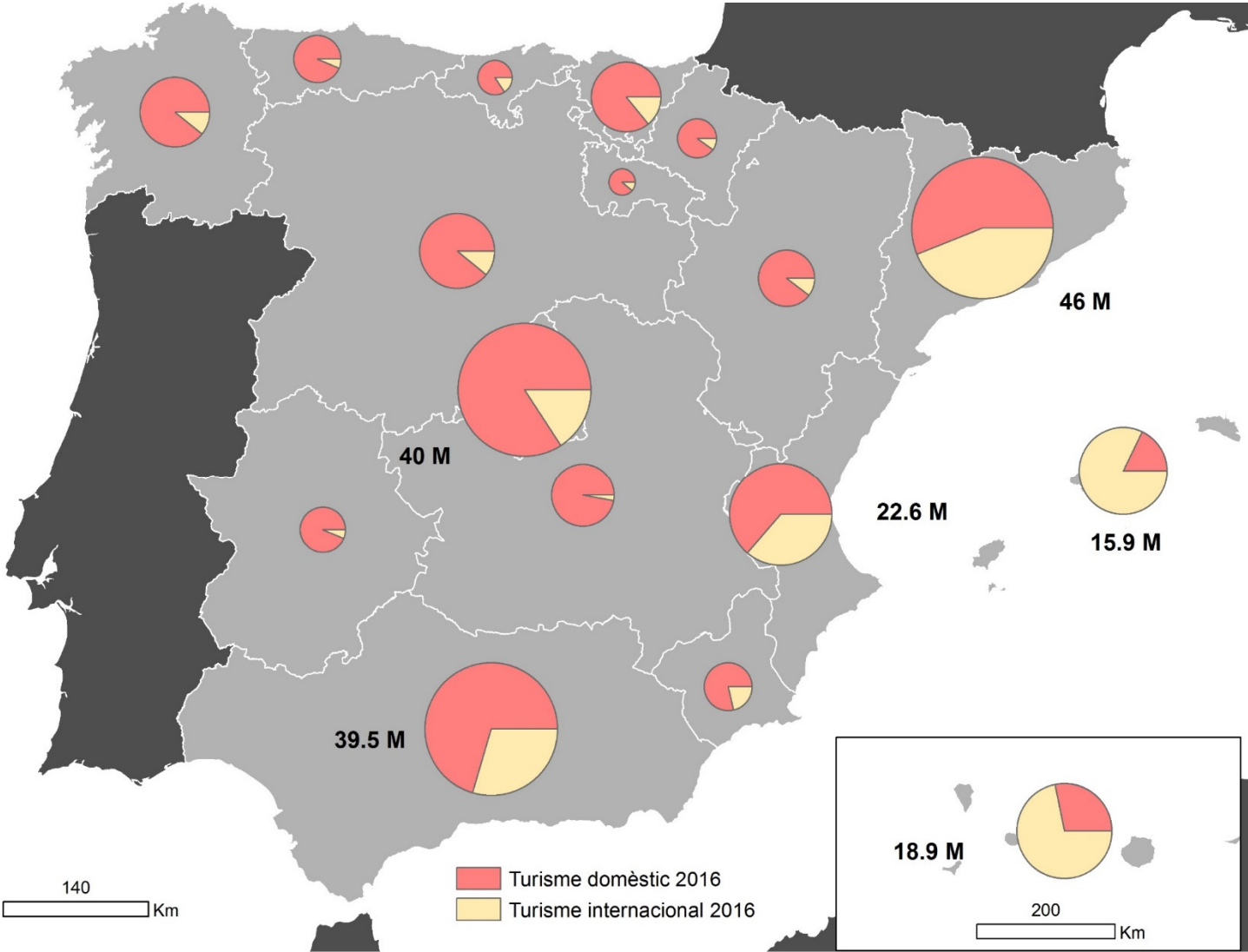
Evolució recent del turisme internacional: el nou boom turístic (2016) (milions de turistes)

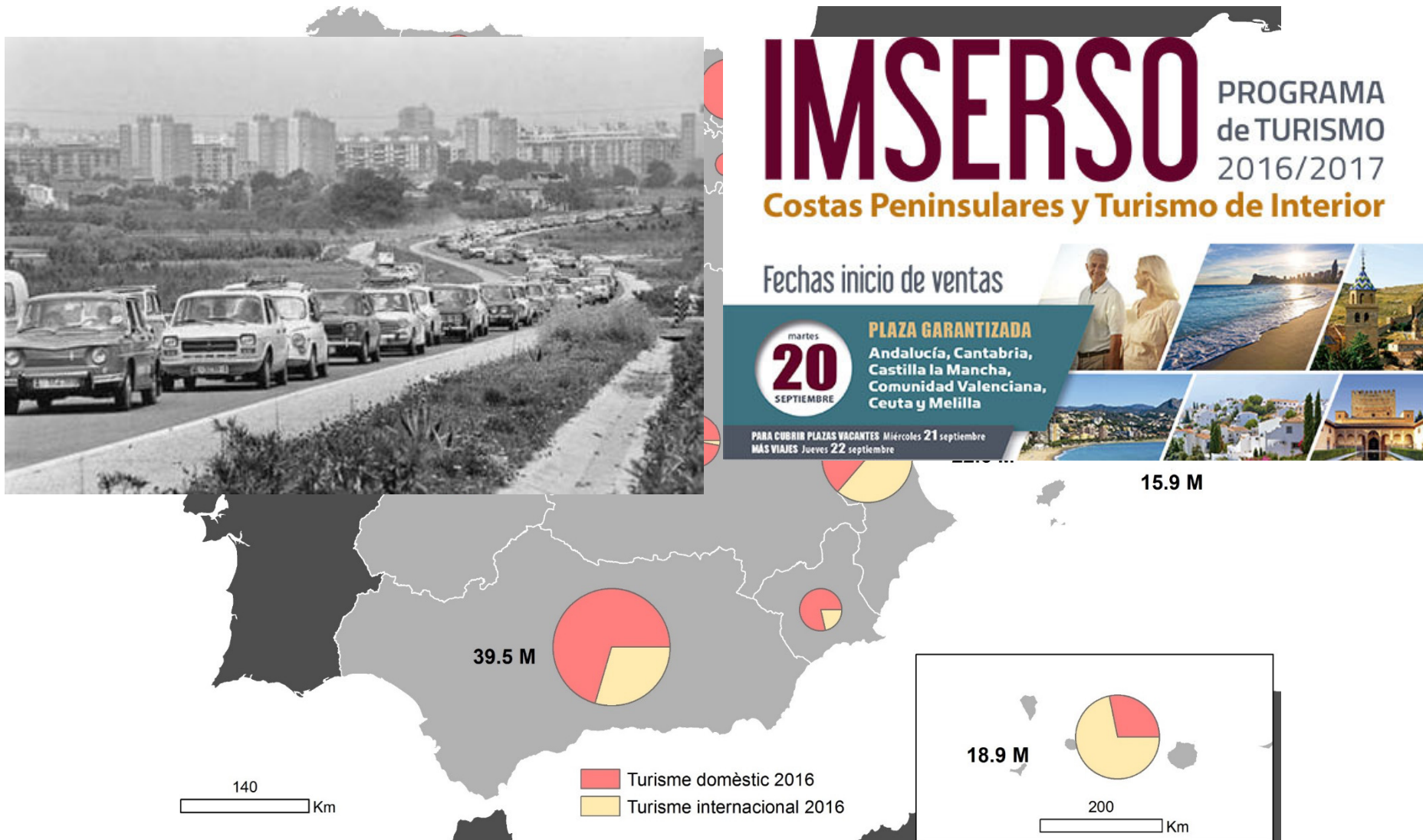
Evolució recent del turisme internacional: el nou boom turístic (2016) (milions de turistes)

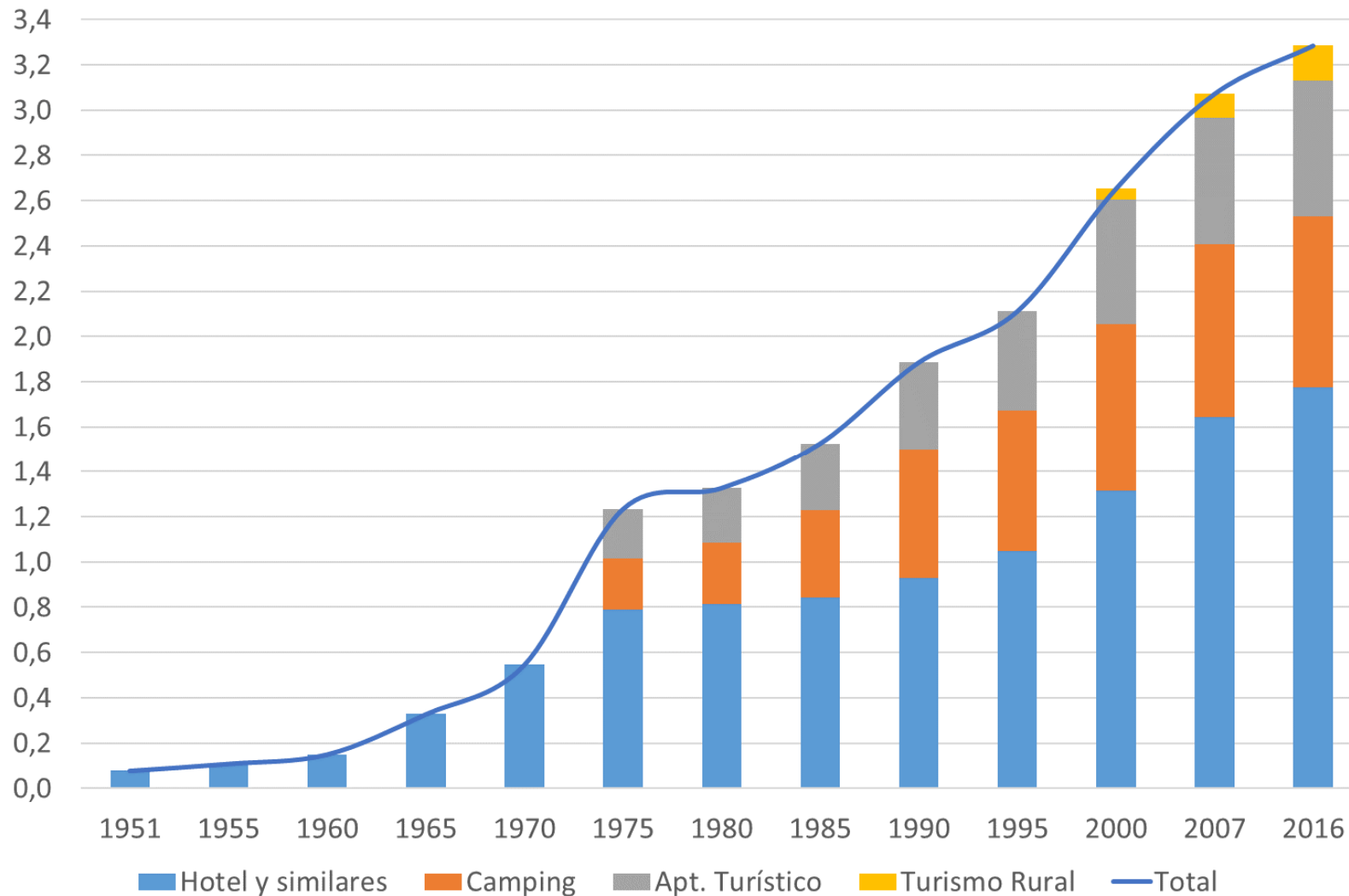
(Milions de turistes internacionals i domèstics, 2016)

I, si a més hi afegim els moviments turístics dels espanyols la cosa es desborda!
(Milions de turistes internacionals i domèstics, 2016)

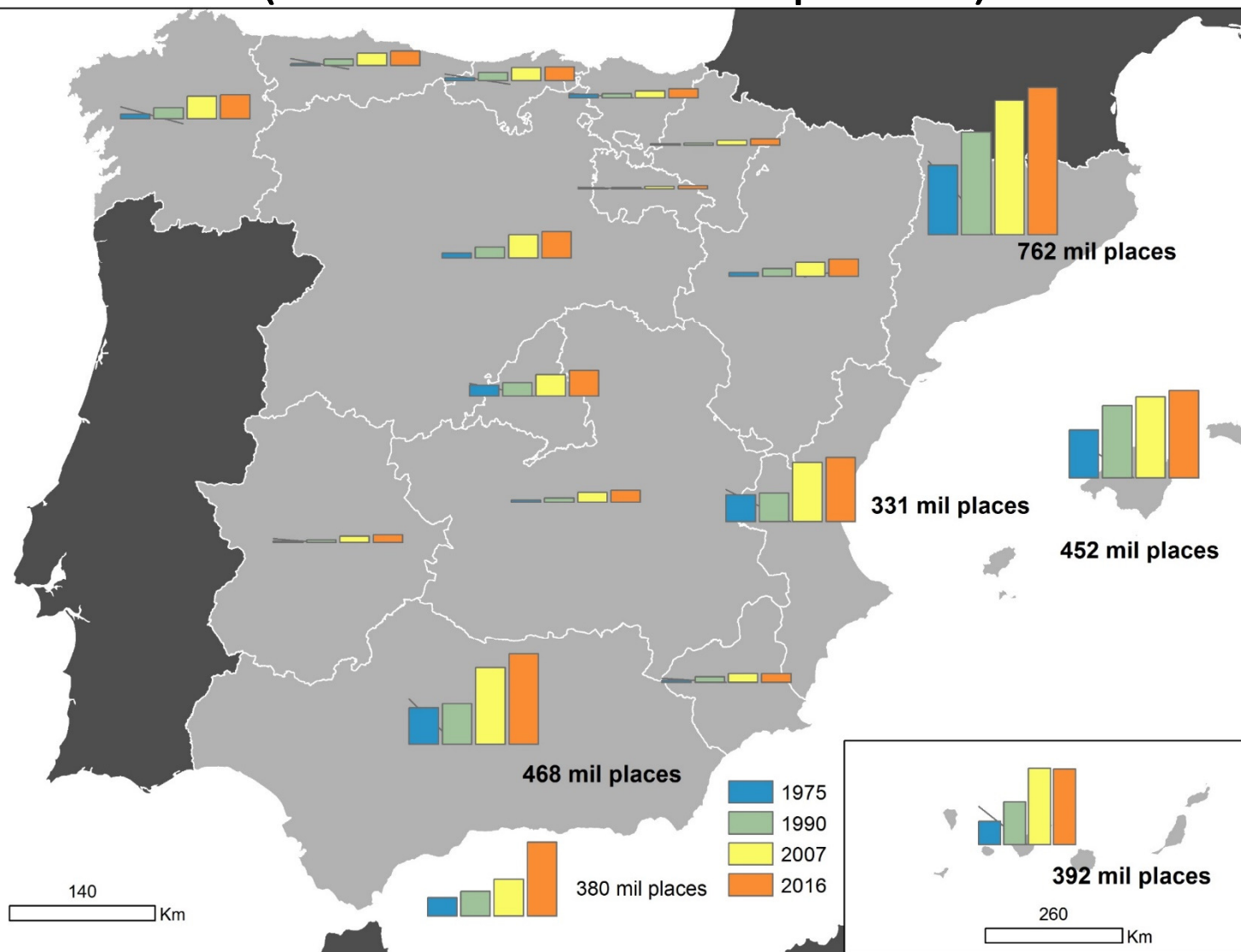

Però no només es tracta dels *guiris*. L'expansió de les factories turístiques (dades en milions de places)

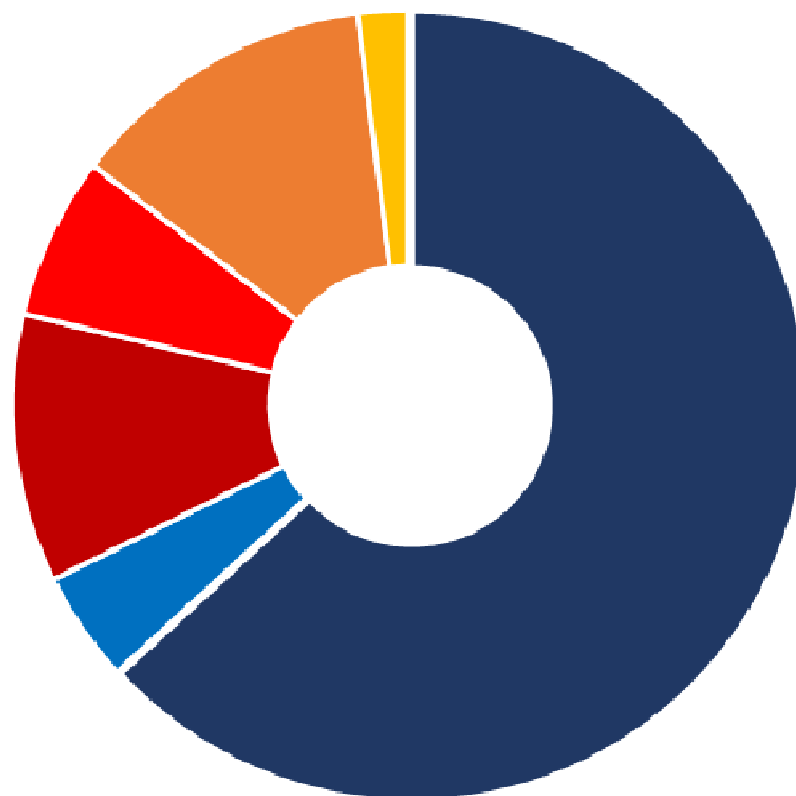
La distribució geogràfica de les fàbriques turístiques, 1975-2016

(unitats: milers de places)

On s'alltogen els turistes segons FRONTUR, 2016.

- Hotels i semblants
- Altres allotjament reglat
- Habitatge lloguer
- Habitatge en propietat
- Habitatge de familiars o amics
- Altres allotjaments no reglats

Els amos del negoci

Tabla 32

Capacidad de alojamiento en hoteles y apartamentos turísticos y la participación de las cadenas hoteleras en España, 1997-2007

		Establecimientos	Habitaciones
1997	Total España	6.963	636.203
	En Cadenas Hoteleras	1.767	291.960
	Porcentaje en Cadenas	25,4%	45,9%
2000	Total España	7.333	680.913
	En Cadenas Hoteleras	2.164	346.663
	Porcentaje en Cadenas	29,5%	50,91%
2007	Total	8.487	818.014
	En Cadenas Hoteleras	2.822	455.171
	Porcentaje en Cadenas	33,25%	55,64%

Els amos del negoci

Les 6 primeres cadenes hoteleres a l'Estat espanyol en número d'habitacions							
1997		2000		2005		2010	
Sol Meliá	29.100	Sol Meliá	35.307	Sol Meliá	37.068	Meliá International	27.823
Riu	12.022	Riu	14.377	Riu	15.093	NH Hoteles	21.283
NH Hoteles	7.305	NH Hoteles	10.101	NH Hoteles	12.570	Barceló	13.366
Fiesta Hotels	6.980	Fiesta Hotels	8.369	Barceló	10.982	Riu	10.128
Barceló	5.445	Iberostar	8.173	Iberostar	10.552	Marriott Hotels	10.104
Iberostar	5.441	Barceló	7.743	H 10	9.574	Accor Hotels	8.795

Dimensió financera de les cadenes i l'entrada de nous actors

Composición del accionariado de NH y Sol Meliá, 2005

Cadena Hotelera		Accionistas	Porcentaje
NH Hoteles SA		Grupo Inversor Hesperia SA	23,5%
		Bancaja	6,12%
		Hoteles Participados SL	5,55%
		Bilbao Bizkaia Kutxa	5,41%
		FINAF 92 SA (Italia)	5,15%
		Corp. Financiera Caja de Madrid	5%
		Ibercaja	5%
		Equipo Directivo NH	4%
		Equity International Properties (EE.UU.)	3,43%
		Autocartera	0,04%
		Bolsa	36,8%
Sol Meliá SA	Familia Escarrer	Hoteles Mallorquines Consolidados S.A.	27,92%
		Hoteles Mallorquines Agrupados S.L.	10,82%
		Hoteles Mallorquines Asociados S.L.	16,34%
		Majorcan Hotels Luxembourg S.A.R.L.	5,83%
	Ailemlos SL		6,94%
	Inversiones Cotizadas del Mediterráneo S.L. (CAM)		5,01%
	Autocartera		2,97%
	Bolsa		24,17%

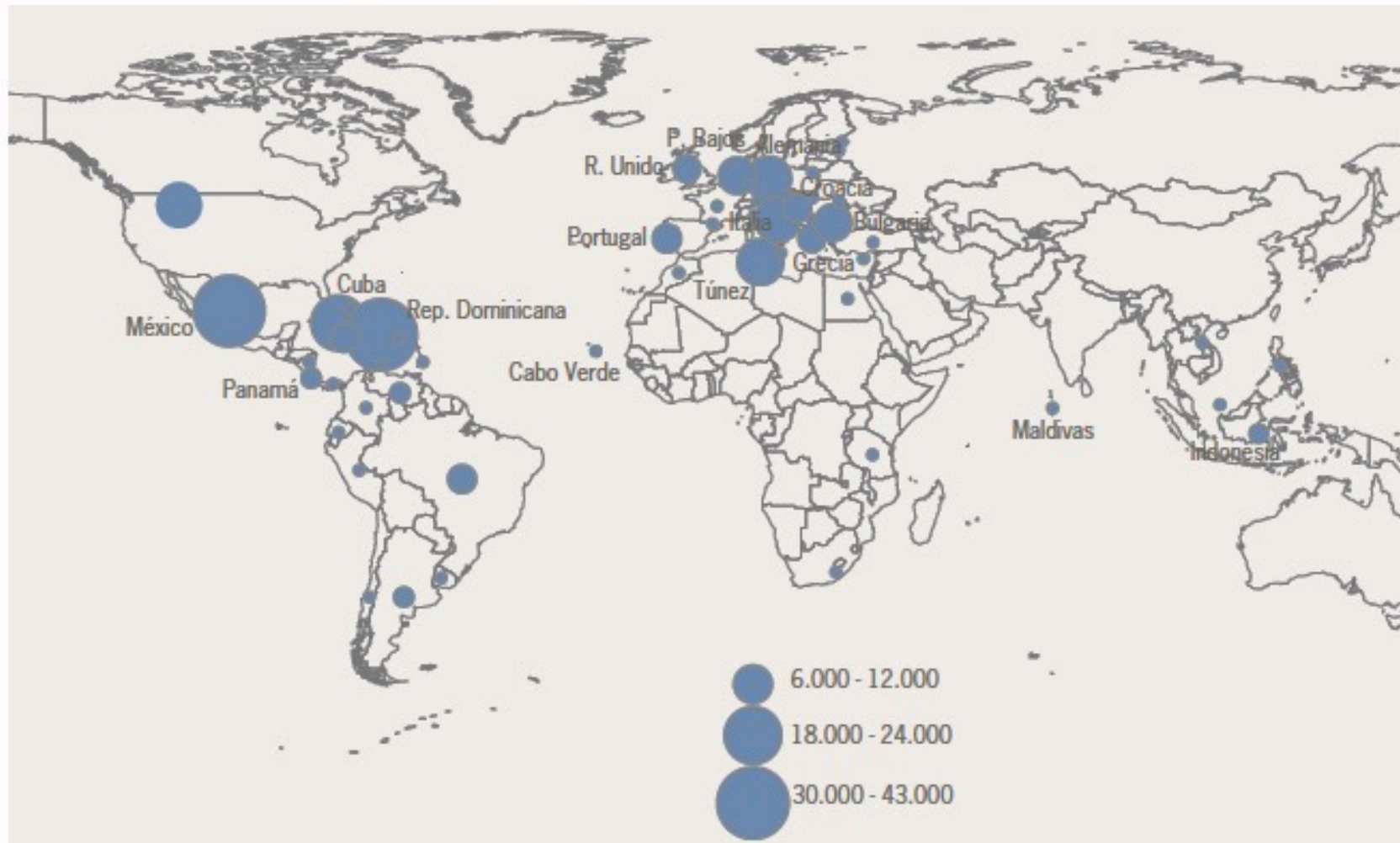
Les constructors i immobiliàries també crearen les seves cadenes en els anys del boom

- 1.Room Mate (Sarasola)
- 2.Hospes (Alicia Koplovitz)
- 3.Drac Hotels (Grup Drac)

Intensificació del procés financer de les cadenes. Entrada dels fons d'inversió

Les cadenes s'estenen globalment, però amb la crisi reformulen les seves estratègies d'internacionalització

Mapa de la capacitat de alojamiento turístico de las cadenas hoteleras españolas en el exterior, 2008 (número de habitaciones)

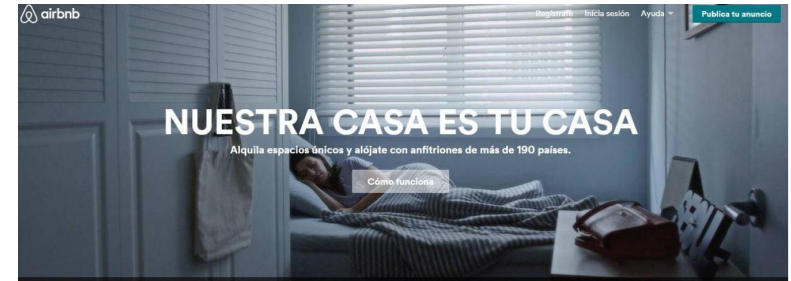
Les cadenes s'estenen globalment, però amb la crisi reformulen les seves estratègies d'internacionalització

Mapa de la capacitat de alojamiento turístico de las cadenas hoteleras españolas en el exterior. 2008 (número de habitaciones)

Un cop superada una primera fase i establertes noves al·liances, les cadenes es tornen a llançar a les platges del Sud Global

Formes de producció (allotjament) cada cop més intensives en capital i recursos naturals, però amb “evaporació” (aparent) del treball

Treball +++ (condicions -) / Treball + (condicions -) / Treball --- (condicions -)

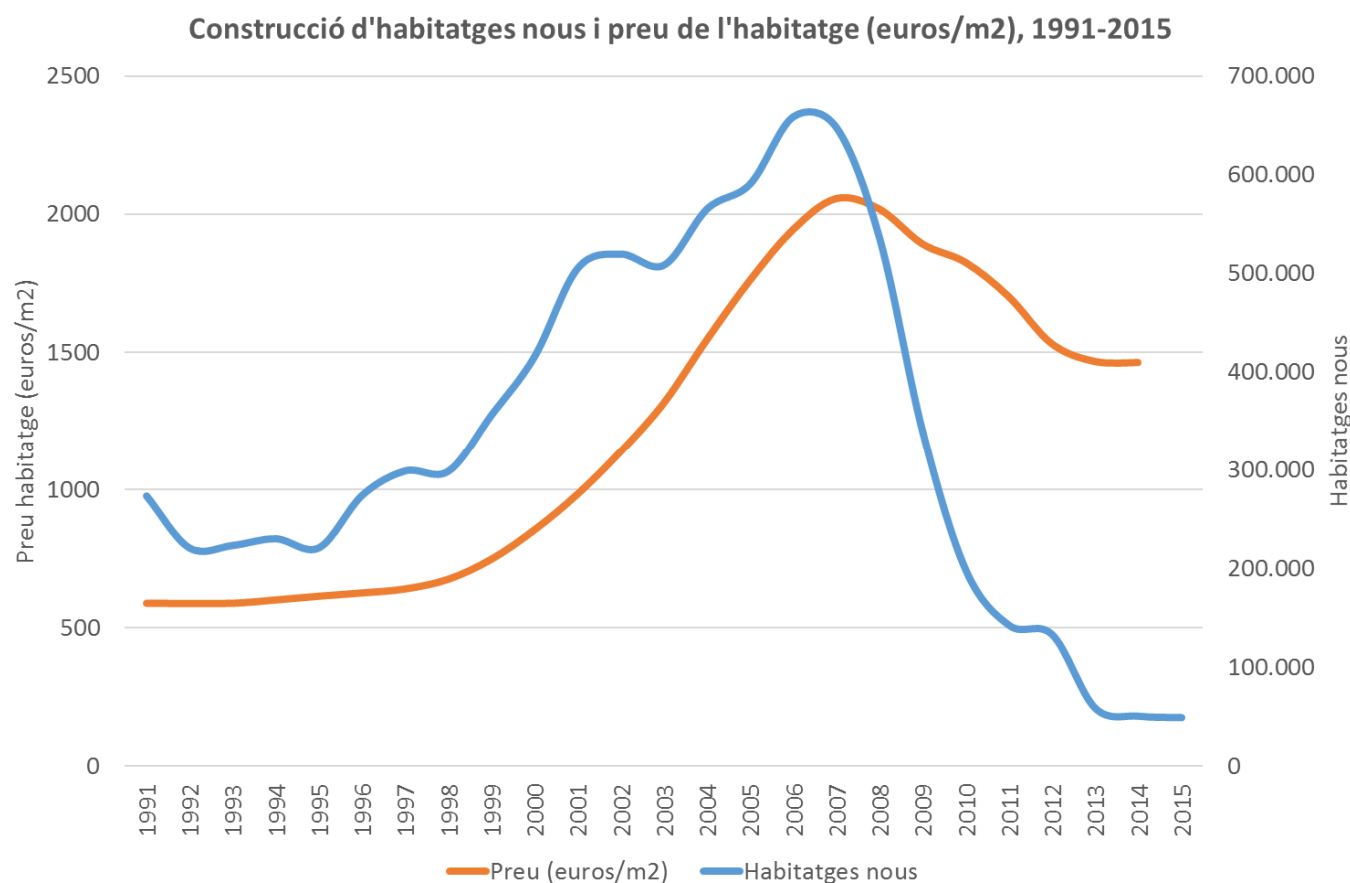
Bombolla financiero-inmobiliària: producció de la ciutat turística

Crack financiero-inmobiliari: mercantilització turística de la ciutat.

Fortes relacions entre la producció turística i el món financiero-inmobiliari.

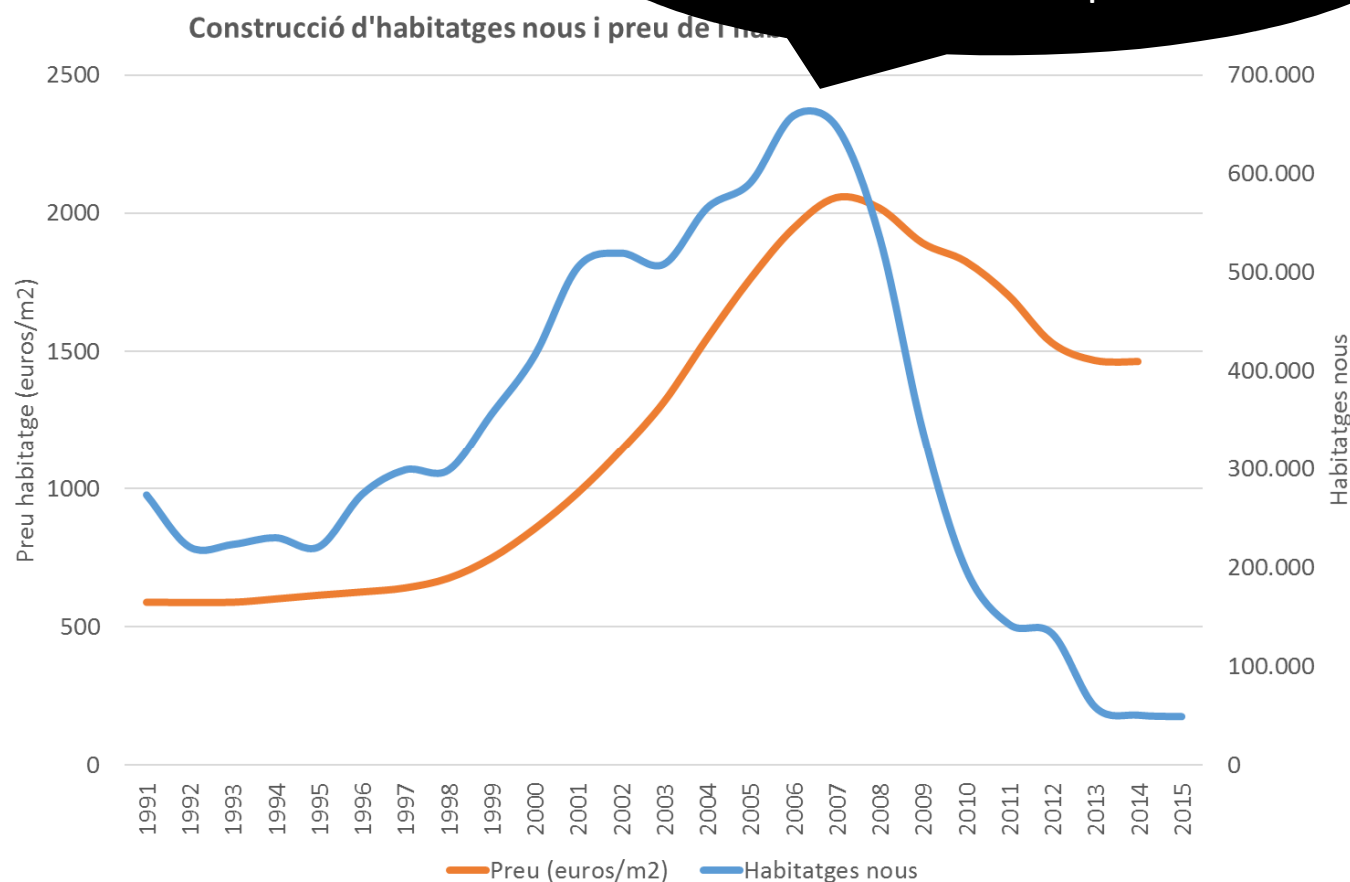
Durant els anys del tsunami urbanitzador (1994-2008): elevat ritme constructor, augments constants de preus i alta concentració a les zones turístiques litorals

Fortes relacions entre la producció turística i el món financiero-inmobiliari.

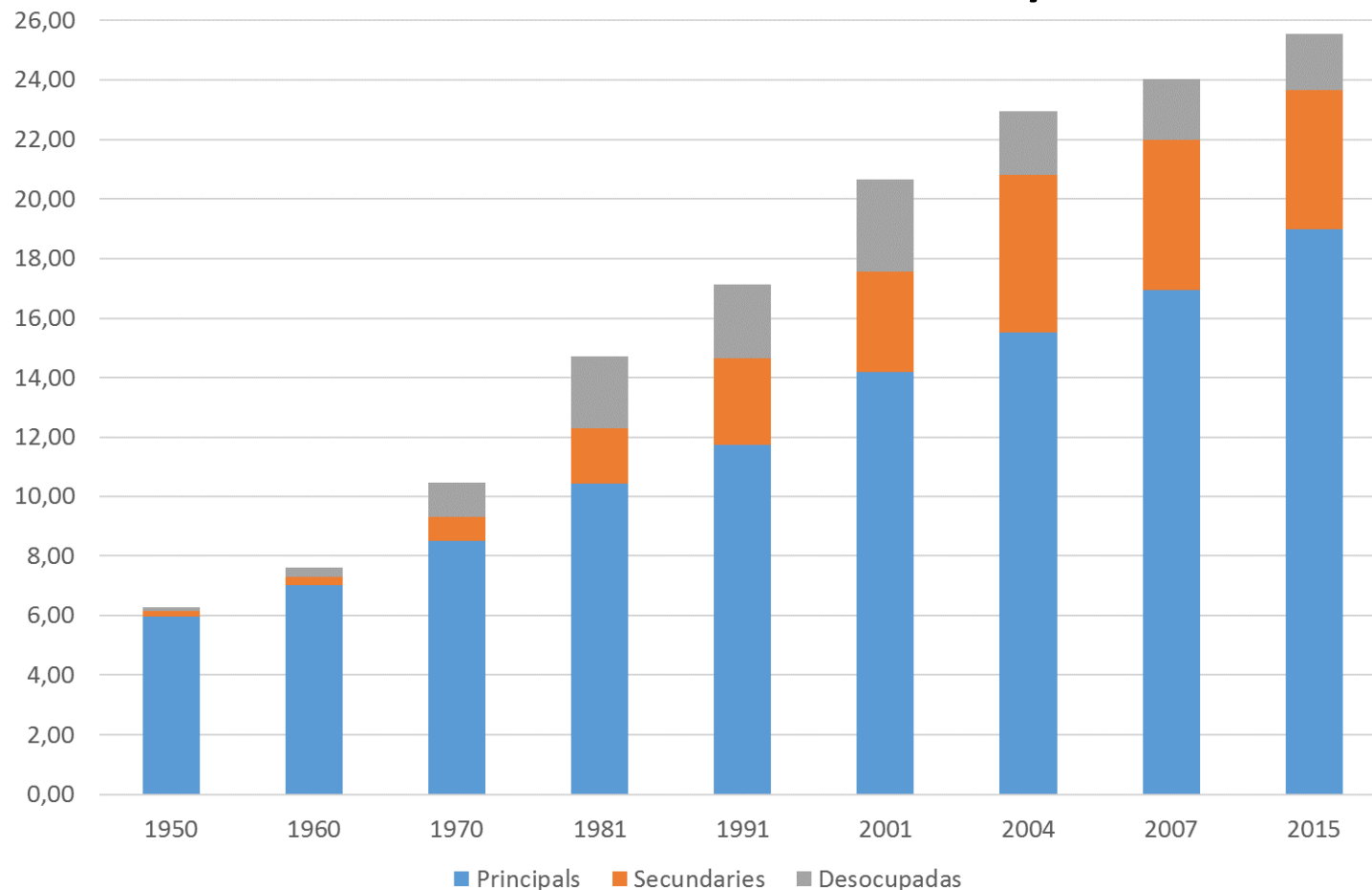
Durant els anys del tsunami urbanitzatori, augmentos constants de preus i alta

Què feim amb tot aquest parc construït un cop s'ha trencat el circuit especulatiu?

Fortes relacions entre la producció turística i el món financiero-inmobiliari

L'estoc d'habitatges a l'Estat espanyol (1950-2015) (Font: Ministerio de Fomento)

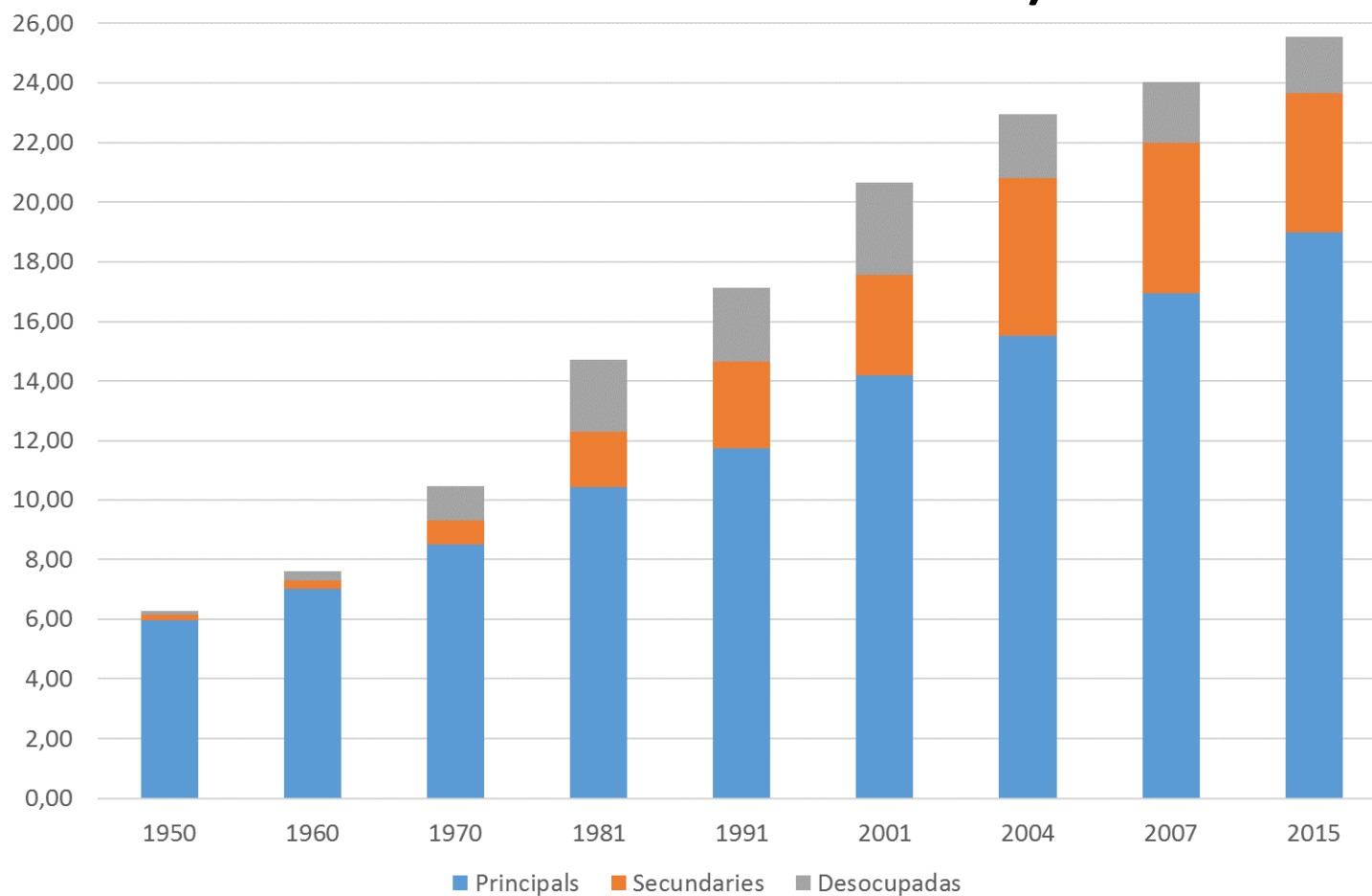

Fortes canvis en l'ús dels habitatges

El lloguer turístic al rescat del capital financiero-immobiliari i mutació de la mercantilització de l'habitatge des de l'esfera financera a la turística

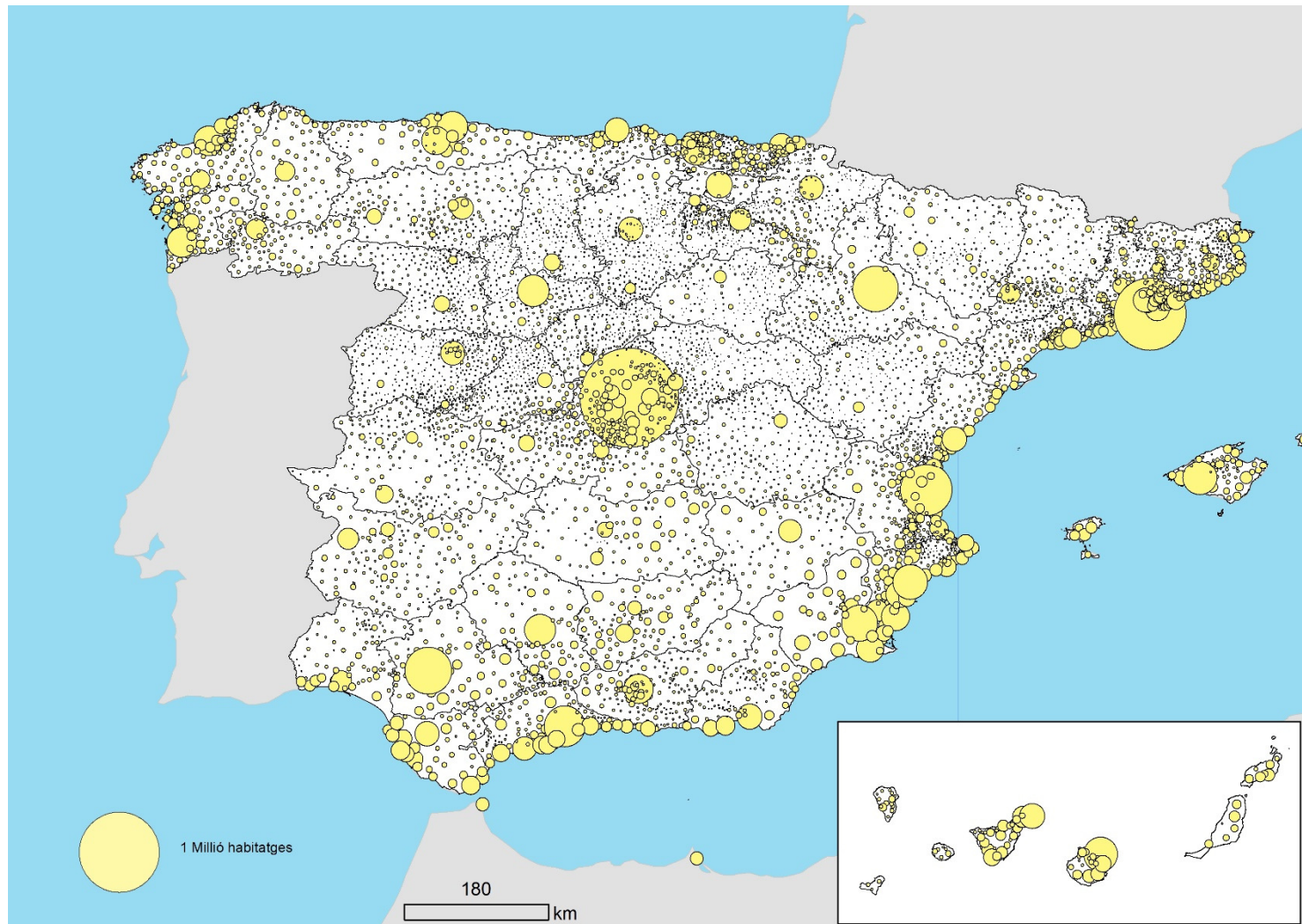
L'estoc d'habitatges a Catalunya (1950-2015) (font:

Ministerio de Fomento)

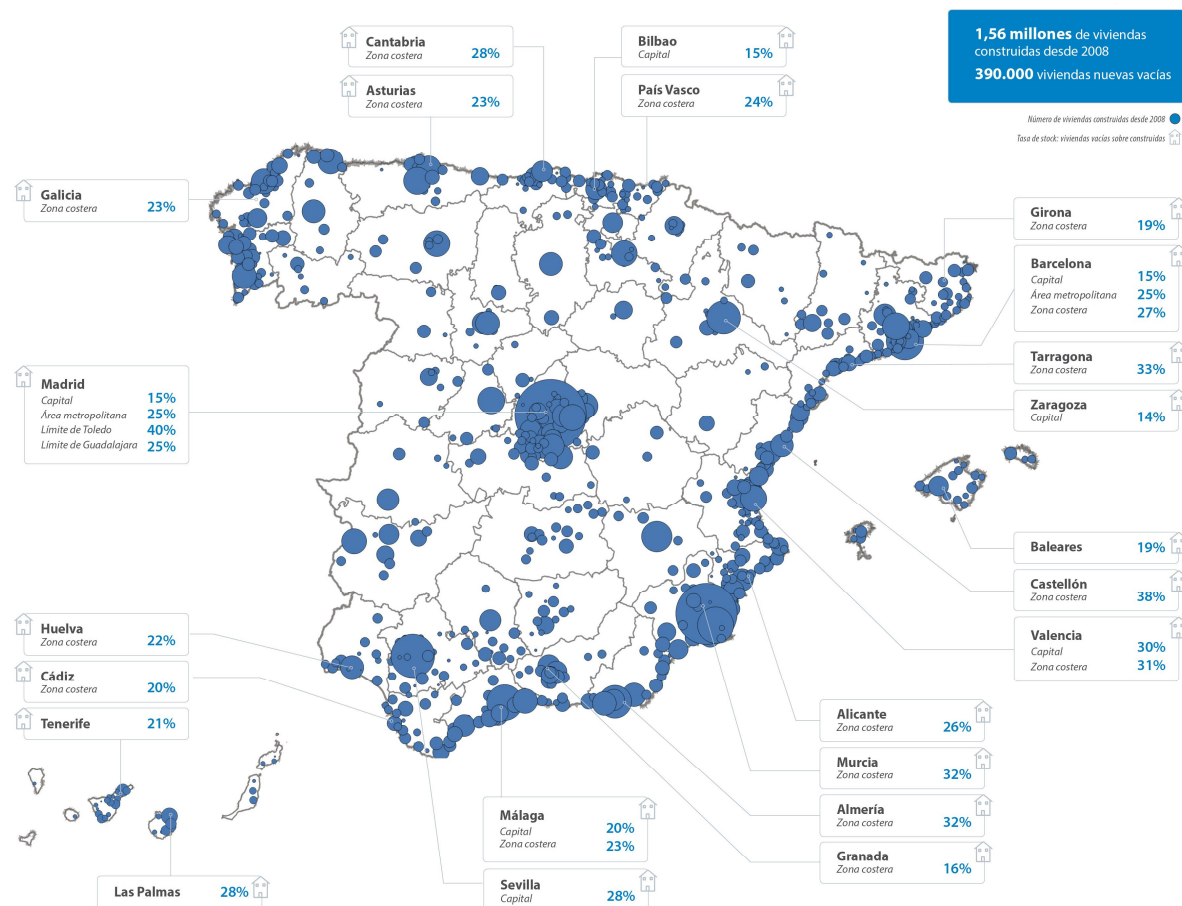
El tsunami urbanitzador ha estat fonamental un tsunami costaner (= turístic).

Mapa d'habitatges a partir del Cens 2011 (Font: INE)

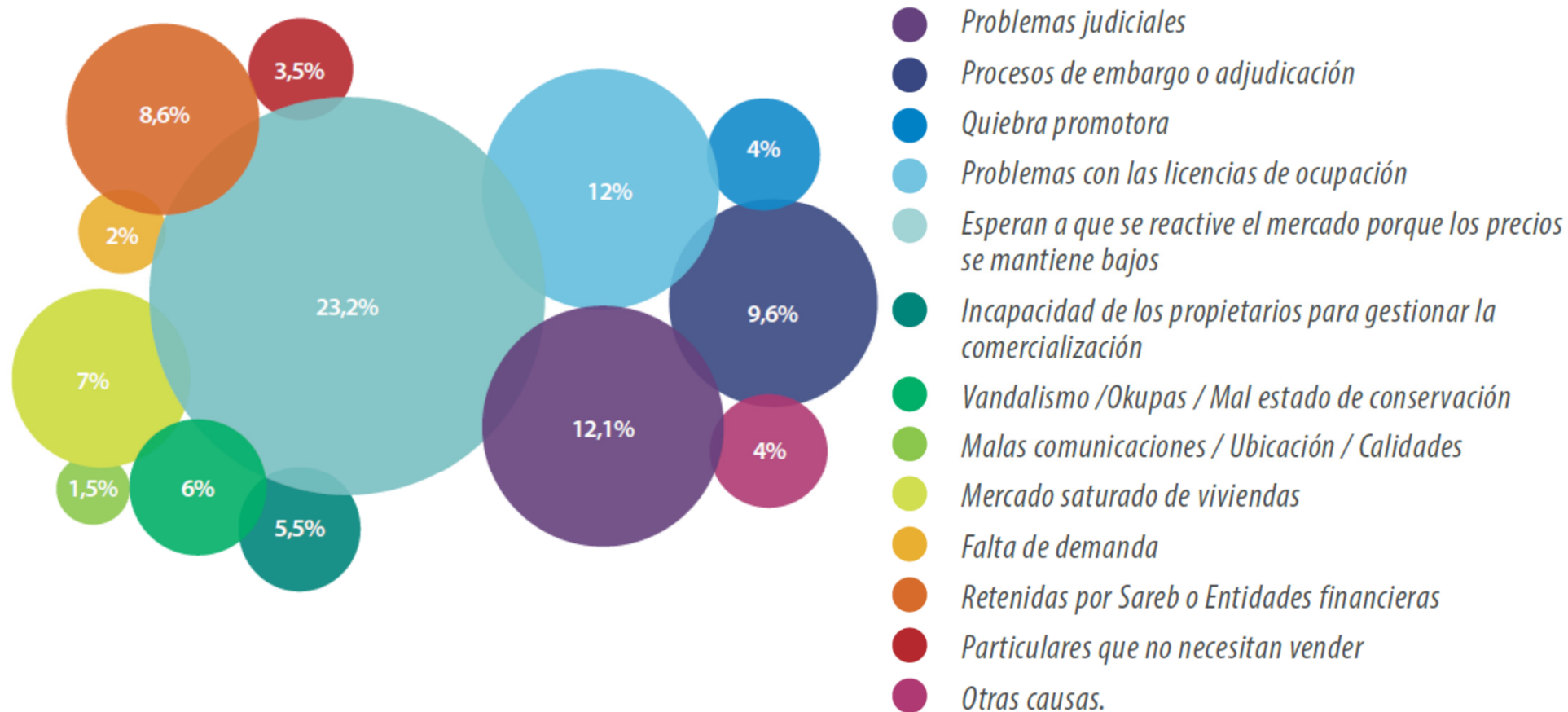
Fortes relacions entre la producció turística i el món financerio-immobiliari.

El mapa de l'estoc d'habitatges nous (habitatges construïts des del 2008), 2015 (Font: TINSA)

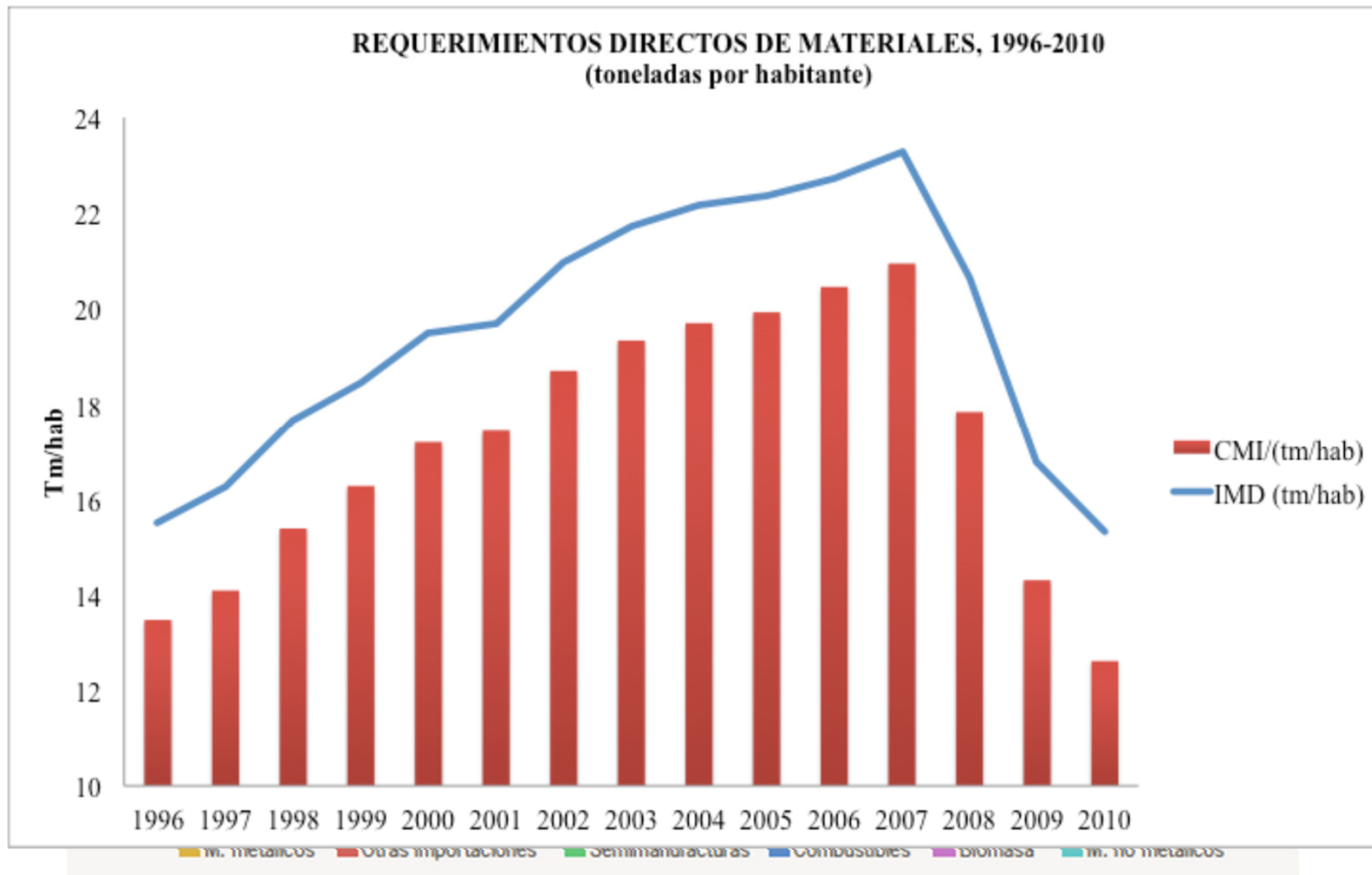

Fortes relacions entre la producció turística i el món financiero-inmobiliari.

Què ocorre amb el parc d'habitatges? Una part molt important es diu que no surt al mercat per diverses raons (23% esperant el moment especulatiu) (Tinsa)

El “miracle espanyol” només ha estat possible gràcies a la intensificació de l'ús de materials i energia.... desfermant conflictes arreu

Fortes relacions entre la producció turística i el món financiero-inmobiliari.

Pas dels conflictes socioespacials dels temps de la bombolla

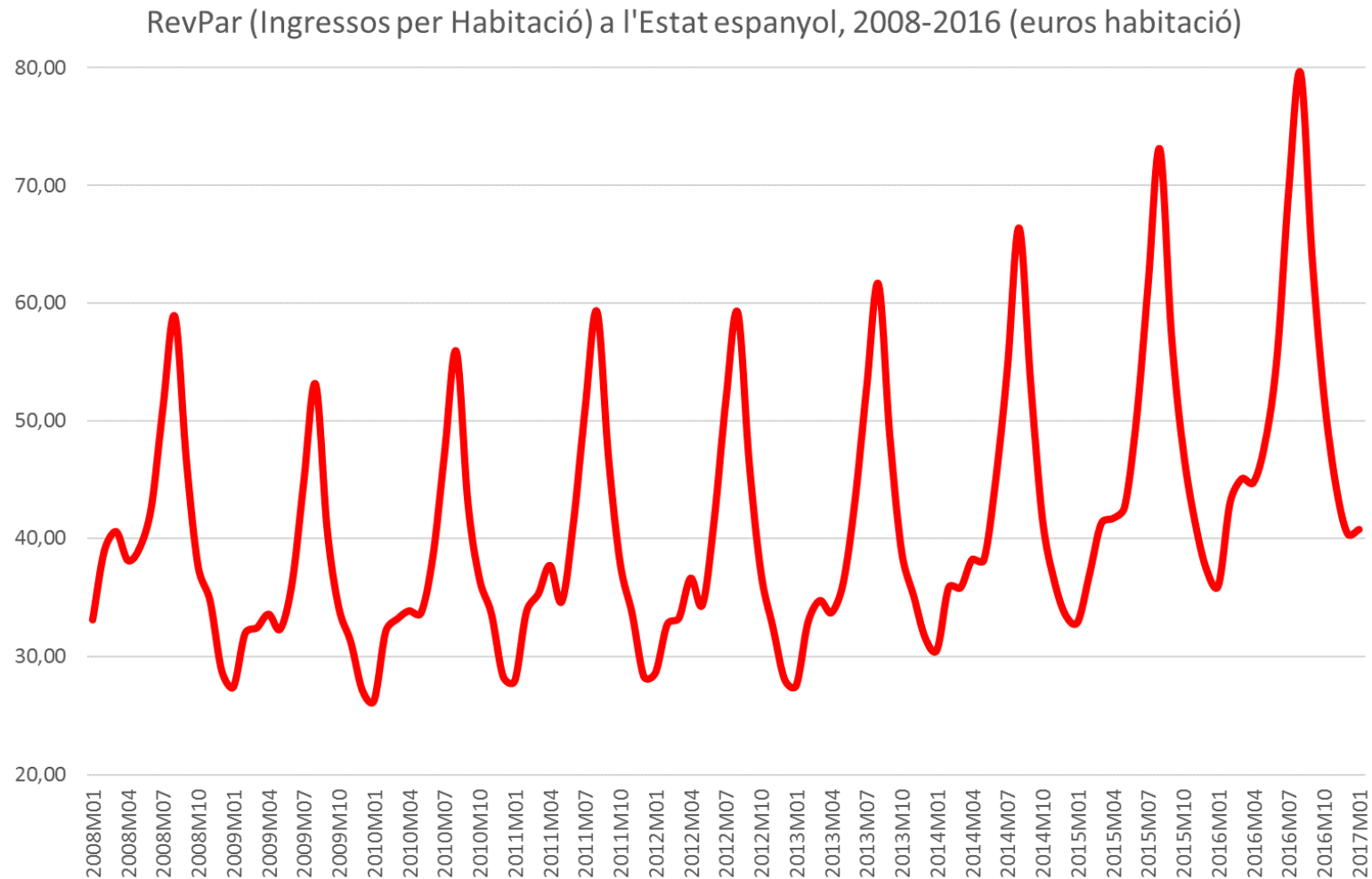

Fortes relacions entre la producció turística i el món financiero-inmobiliari.

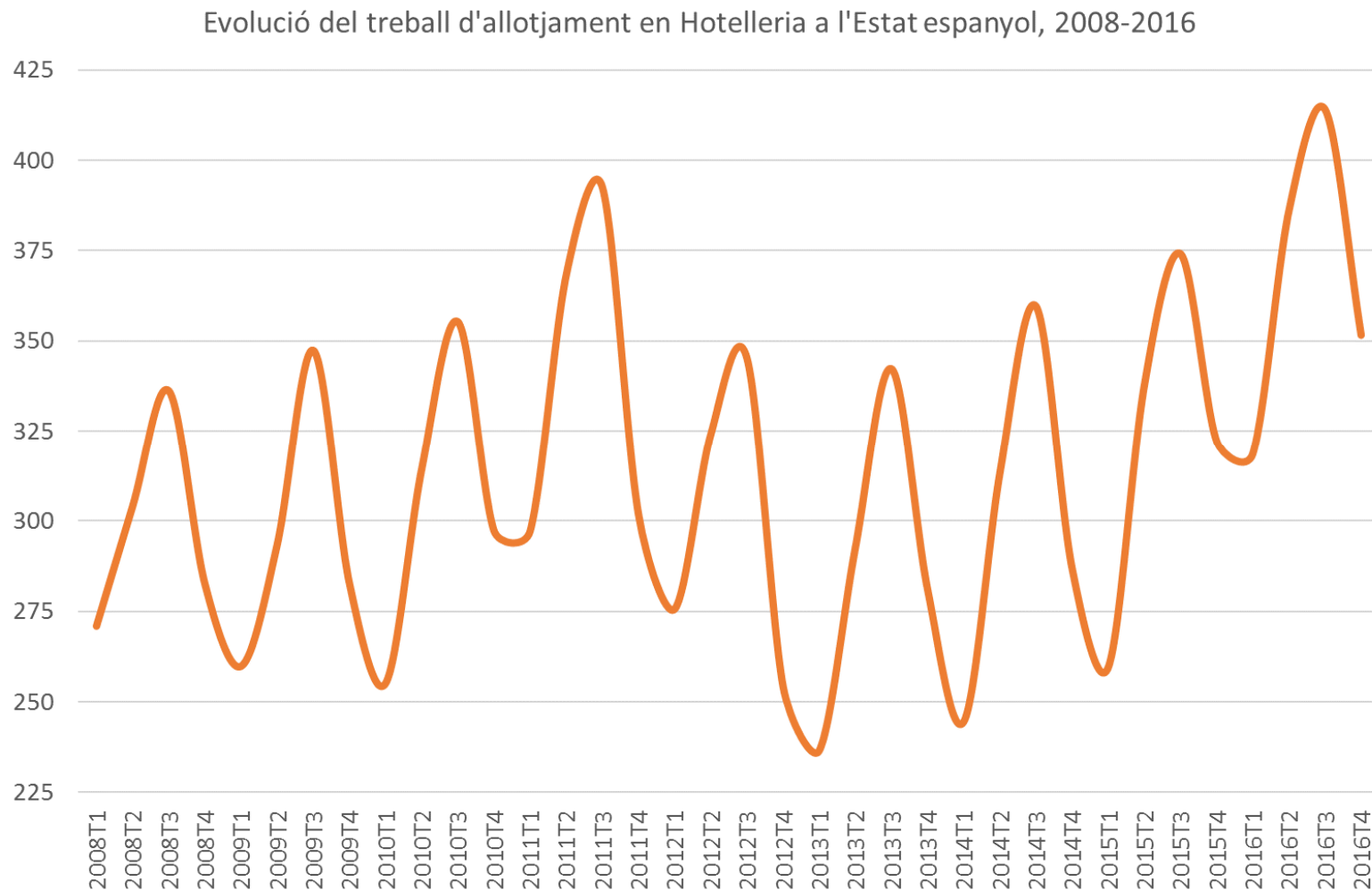
Als nous conflictes socioespacials derivats de la crisi, aturada del boom constructor i nous usos turístics del parc d'habitatges (i acumulació per desposseïció de tot l'espai urbà)

Un apunt sobre el paper del turisme i les crisis. Es disparen els ingressos hotelers

Un apunt sobre el paper del turisme i les crisis. Es disparen els ingressos hotelers

Anem a treballar... mirem plegats aquestes dades

	Salaris hoteleria	Treball allotjament hoteleria (milers)	Pernoctacions (Milers)	Pernoctacions/ treballador	Salari/ pernoctació (euros/ pernoctació)	Revpar (agost) (euros/ habitació)
2008	13.795	298	344.745	1.155	11,94	58,89
2009	13.850	296	318.035	1.075	12,89	53,15
2010	13.657	306	334.071	1.093	12,49	55,93
2011	13.573	300	358.207	1.195	11,36	59,31
2012	13.247	288	351.332	1.219	10,86	59,24
2013	13.313	301	357.836	1.189	11,20	61,65
2014	13.355	323	369.424	1.142	11,69	66,39
2015	13.542	368	385.582	1.049	12,91	73,10
2016			414.537			79,57

I, continua!!!!

I, continua!!!!

